

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147.091.398

Юрій Бушнев

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-3094-5091

DOI 10.24139/2312-5993/2017.09/023-033

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті наголошено на актуальності громадянського виховання студентської молоді, розглянуто сутність та доцільність формування громадянської позиції майбутніх учителів, доведено необхідність удосконалення цього процесу та підготовки освітян до його організації в педагогічному навчальному закладі. Обґрунтовано наукові підходи до моделювання даного процесу, розглянуто основні складові моделі, зображено її графічний вигляд, визначено організаційно-педагогічні умови й розкрито практичні механізми (етапи, методи, форми) організації процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів. Наголошено на необхідності подальших досліджень цього питання.

Ключові слова: громадянське виховання, громадянська позиція, модель, моделювання, підходи, принципи, етапи, методи, критерії, рівні сформованості, педагогічні умови.

Постановка проблеми. «Діяльність вищої школи як соціального інституту – важлива складова процесу становлення громадянської позиції особистості, яка забезпечує підготовку фахівця, здатного реалізувати свій інтелектуальний і духовний потенціал» [7, 4]. Досягнення високого рівня готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності, його активної життєвої позиції можливо лише за умови наявності освітнього середовища як цілісної системи. Проблеми громадянського виховання в цілому й формування громадянської позиції майбутніх фахівців зокрема нині є актуальними для освіти.

Майбутні фахівці повинні мати ґрунтовні професійні знання, володіти вміннями комунікативної взаємодії, приймати виважені педагогічно правильні рішення, займати певну громадянську позицію й підвищувати повсякчас власний професійний рівень та рівень громадянської свідомості. Тому акцентуємо на важливості формування громадянської позиції майбутніх учителів під час навчання в педагогічному коледжі. Водночас нерозв'язаними є суперечності між сучасним запитом держави до рівня професійної підготовки вчителів у педагогічних коледжах та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних засад формування їхньої громадянської позиції; суспільною потребою створення виховної системи навчальних закладів, що забезпечить ефективність процесу формування

громадянської позиції молоді, та недостатньою готовністю вчителів до організації даного процесу в позанавчальній роботі.

Аналіз актуальних досліджень. Інтерес науковців до проблеми формування громадянської позиції в майбутніх фахівців останнім часом невпинно зростає. Осмисленню цього питання сприяють розвідки вітчизняних та зарубіжних учених, які присвячені: теоретико-методологічним засадам формування громадянської культури (Н. Дерев'янка, В. Іванчук та ін.); педагогічним засадам формування громадянської позиції студентської молоді (О. Кафарська, О. Кирилович та ін.); напрямом громадянської соціалізації студентів (В. Шабанов та ін.); питанням громадянської освіти (І. Галактіонова, Т. Ладиченко, О. Мальцева та ін.); педагогічним умовам громадянського виховання особистості (В. Астахова, Є. Берднікова, І. Бех, І. Молодцова та ін.); формуванню громадянських цінностей (Л. Корінна та ін.) та громадянської позиції (Н. Корпач, Н. Курилюк, Т. Мірошина, М. Чельцов та ін.); управлінню громадянським вихованням (Т. Гребеник, О. Козлова та ін.); шляхам формування громадянської позиції студентів у вищій школі (А. Рокіцька та ін.).

Мета статті – теоретично обґрунтувати моделювання процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети нами використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення різних поглядів на проблему дослідження, узагальнення) та емпіричних (педагогічне спостереження) методів.

Виклад основного матеріалу. «Формування нових філософських ідей у сфері освіти зумовлені не тільки внутрішніми проблемами й протиріччями освітньої системи, але, ширше, – масштабними трансформаціями в культурному житті суспільства, змінами його інтелектуального стану, модернізацією моделей соціальної взаємодії з урахуванням нових цивілізаційних викликів» [7,106]. З метою вирішення низки завдань, основними з яких є поліпшення планування навчального й виховного процесів, управління пізнавальною діяльністю студентів, управління навчально-виховним процесом, діагностика, прогнозування й проектування в педагогічній науці, використовується метод моделювання [11]. Варто зазначити, що модель – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, який відображає та відтворює в більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки й відносини між елементами цього об'єкта [2].

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу думка науковця Д. Козлова, що «процес моделювання, за своєю сутністю, є опосередкованим пізнанням, перетворенням навколишньої дійсності, за умови якого об'єкт-оригінал, що вивчається, знаходиться в певній

відповідності з іншим об'єктом-моделлю (модель здатна заміщувати об'єкт-оригінал на окремих ступенях пізнавального процесу)» [6, 284].

Педагогічне моделювання – дослідження педагогічних об'єктів (явищ) за допомогою моделювання понятійних, процесуальних, структурно-змістових і концептуальних характеристик та окремих «сторін» навчально-виховного процесу в межах точно визначеного соціокультурного простору на загальноосвітньому, професійно-орієнтованому або іншому рівнях [8].

Педагогічне моделювання – це розробка моделі педагогічного об'єкта, на базі якої створюється алгоритм дій із реалізації педагогічної ідеї в освітню практику. Науковець В. Мізинцев розглядає моделювання як метод дослідження об'єктів різної природи на їхніх аналогах з метою визначення (уточнення) характеристик існуючих (нових) об'єктів, який дозволяє відтворити, наприклад, певний процес [9].

Д. Козлов переконує, що процес моделювання є опосередкованим пізнанням навколишньої дійсності, за умови якого об'єкт-оригінал, що визначається, знаходиться в певній відповідності з іншим об'єктом-моделлю. Автор зазначає, що модель здатна заміщувати об'єкт-оригінал на окремих ступенях пізнавального процесу [5].

У нашій статті представлено модель формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності (рис. 1). Отже, зупинимось на її обґрунтуванні. Дана модель розроблена на основі вивчення й узагальнення теоретичних питань, а також досвіду виховної роботи в цілому й позанавчальної зокрема в педагогічному навчальному закладі. Виокремлені компоненти моделі є взаємозумовленими та взаємопов'язаними, а послідовність їхньої сутності – взаємообґрунтованою.

У цьому контексті заслуговує на увагу погляд Т. Гребеник, яка зазначає, що «гуманістична парадигма освіти, її філософські й педагогічні основи є цінними при пошуку оптимальних шляхів і способів створення ефективної системи громадянського виховання у вищій школі. Діяльність у процесі управління громадянським вихованням студентів спрямована на пріоритетність ролі особистості громадянина в суспільстві» [1, 77]. Нам імponує думка дослідниці, бо нині в умовах суттєвих державних перетворень підвищення рівня громадянської вихованості, громадянської відповідальності й громадянської позиції є актуальною проблемою. У зв'язку з цим маємо всі підстави стверджувати, що «громадянська позиція майбутнього вчителя педагогічного коледжу» – це інтегративна соціально значуща якість особистості студента педагогічного коледжу, що є результатом сформованої системи ставлень до суспільства й держави, до себе як до фахівця і як до громадянина, до подій дійсності і власних учинків та зумовлює свідому участь у суспільному житті й готовність

майбутнього фахівця до формування громадянської позиції своїх учнів у подальшій педагогічній діяльності.

У цьому випадку не можна не погодитися з думкою О. Кирилович, яка визначає громадянську позицію як «складне системне утворення, що виникає в результаті інтеграції множинних зв'язків людини із суспільством і виступає як діалектична єдність її знань, мотивів і дій відносно як суспільства в цілому, так і конкретної держави як виразника основних суспільних тенденцій» [4, 4]. Саме тому результатом досліджуваного процесу є підвищення рівня сформованості громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності.

У структурі моделі формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу (рис. 1) виокремлюємо три блоки: концептуально-цільовий, змістово-організаційний, діагностично-оцінний. Перший компонент розкриває мету, підходи, принципи та чинники, що визначають особливості формування громадянської позиції майбутніх педагогів.

У моделі процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу (рис. 1) визначено мету (підвищення рівня сформованості активної громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності) та відповідний результат.

Загальновідомо, що в науковому розумінні поняття «підхід» тлумачиться як вихідна позиція, основа дослідницької діяльності. Підґрунтям розробки моделі формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності є системний, людиноцентричний, акмеологічний та діяльнісний підходи (рис. 1).

Важливим є питання визначення принципів даного процесу, а саме: класичні та специфічні (особистісної зорієнтованості, соціальної активності, практичної діяльності, інтеграції, цілісності). Тому ми вважаємо за доцільне підтримати позицію А. Рокіцької: «важливість громадянської позиції викладача вищого педагогічного закладу обумовлено його роллю й місцем у системі формування особистості майбутнього вчителя, а саме, у тому, що: викладач вищої школи є втіленням і носієм духовної і моральної культури; педагогічна діяльність викладача вишу обов'язково морально вмотивована; спілкування і взаємодії викладача і студента обов'язково повинні мати високоморальний, гуманний, демократичний характер; саме викладач цілісно впливає на особистість студента, що вимагає від нього емпатії, мистецтва оцінки іншої людини; саме викладач має здатність (і повинен її мати) передбачати, оцінювати не тільки моральні наслідки своїх дій, рішень, учинків» [12, 8–9].

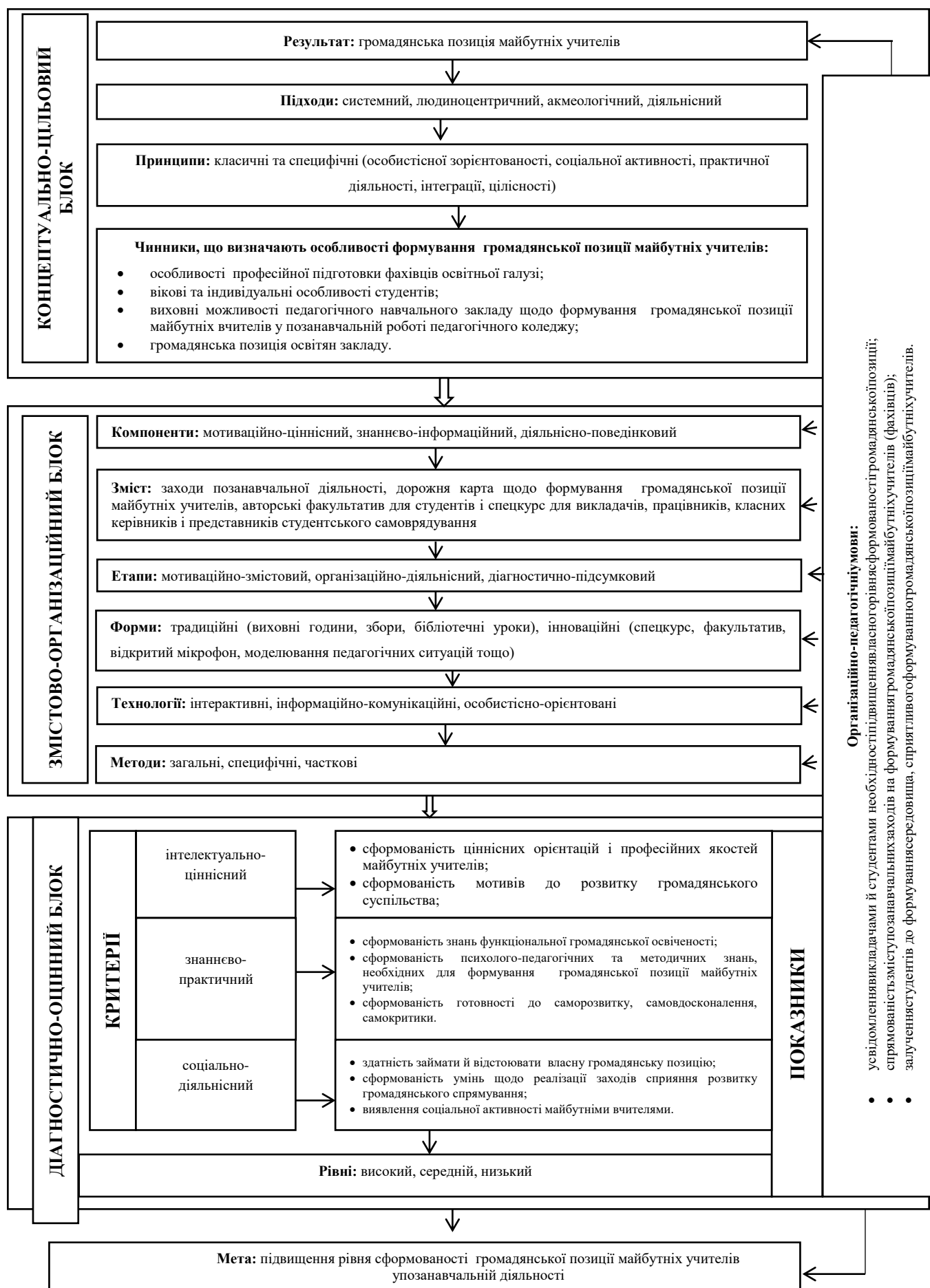

Рис. 1. Змістово-функціональна модель формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу

Реалізація змістово-організаційного блоку моделі ґрунтується на взаєморозумінні і взаємодії викладача зі студентом і пов'язаний безпосередньо з етапами формування активної громадянської позиції майбутніх учителів. Він включає відповідні компоненти, охоплює цілеспрямовані педагогічні форми й методи та окреслює етапи формування даної якості (мотиваційно-змістовий, організаційно-діяльнісний, діагностично-підсумковий). Для забезпечення моделювання процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу важливим є питання визначення сутності поняття громадянської позиції та виокремлення його структурних елементів.

До елементів громадянської позиції Т. Мірошина відносить такі: когнітивний, емоційний, вольовий, діяльнісний [10].

Особливу увагу в контексті нашого дослідження привертає той факт, що А. Сігова «на підставі проведеного аналізу запропонувала теоретичну модель громадянської позиції студента, що включає три структурні компоненти: емоційний, раціональний, поведінковий. Компонент раціональний описаний поняттям «громадянська інформованість» і є сукупністю знань у певній галузі науки або сфері життєдіяльності людини. Компонент емоційний відображається поняттям «громадянська спрямованість» і є системою детермінант, що визначають і спрямовують активність особистості на вирішення проблем її взаємодії з суспільством. Компонент поведінковий описується поняттям «громадянська активність» і відображає проекцію суб'єктивних складових на реальні дії і вчинки, тобто сукупність потенційних можливостей, завдяки яким людина може за необхідності або за наявності нових можливостей вступити у відповідні відносини, вирішити відповідні проблеми [13, 194].

У ході дослідження виокремлено три компоненти у структурі громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності, а саме: мотиваційно-ціннісний, знаннєво-інформаційний, діяльнісно-поведінковий (рис. 1).

Позанавчальна діяльність у закладах освіти організована згідно з планом виховної роботи та відповідними нормативними документами організації освітнього процесу. Створенню середовища, сприятливого формуванню громадянської позиції майбутніх учителів позитивно сприяють заходи позанавчальної діяльності; дорожня карта щодо формування даної якості в майбутніх фахівців; факультатив для студентів; спецкурс для викладачів, працівників, класних керівників та представників студентського самоврядування.

«На сучасному етапі постало питання про пошук та використання форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу, спрямованих на формування громадянської позиції майбутнього педагога,

здатної до творчого розв'язання соціально важливих завдань» [4, 2]. У даному компоненті визначено традиційні (виховні години, збори, бібліотечні уроки) та інноваційні (спецкурс, факультатив, відкритий мікрофон, моделювання педагогічних ситуацій тощо) форми й технології (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, особистісно-орієнтовані) процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів у процесі позанавчальної діяльності. Також виокремлено методи, які забезпечують даний процес: загальні, специфічні, часткові.

Діагностично-оцінний блок пропонованої моделі (рис. 1) охоплює відповідні критерії (інтелектуально-ціннісний, знаннєво-практичний, соціально-діяльнісний), показники та рівні сформованості (високий, середній, низький) громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній роботі закладу, на основі яких визначено результативність відповідного процесу. Кожен із критеріїв характеризується своїми показниками: інтелектуально-ціннісний – сформованістю ціннісних орієнтацій і професійних якостей майбутніх учителів та мотивів до розвитку громадянського суспільства, наявністю пізнавального інтересу до проблем держави; знаннєво-практичний – сформованістю знань функціональної громадянської освіченості і психолого-педагогічних та методичних знань, необхідних для формування громадянської позиції майбутніх учителів і готовності до саморозвитку, самовдосконалення, самокритики; соціально-діяльнісний – здатністю займати й відстоювати активну громадську позицію, сформованістю вмінь щодо реалізації заходів сприяння розвитку громадянського спрямування, проявом соціальної активності майбутніми вчителями.

При цьому видається необхідним акцентувати увагу, що саме програмно-цільове управління є ефективним щодо вищезазначеного процесу та має специфічні характеристики: визначення управління як «програмного» підкреслює наявність такого важливого інструменту вирішення провідних взаємопов'язаних проблем, як цільова комплексна програма; визначення його як «цільового», характеризує чітку спрямованість на досягнення встановлених цілей [6].

Н. Чугаєва підкреслює, що «освітня соціалізація є ефективною, якщо формує у студента прийняття соціальної ролі особистості, орієнтованої на навчання та професійну підготовку» [15, 171]. А це можливо, якщо в навчальному закладі створено відповідні умови. У філософському словнику зазначено, що під педагогічними умовами розуміють «істотний компонент комплексу об'єктів, за наявності якого з необхідністю виходить існування даного явища» [14, 707].

Зазначимо, що в соціальній педагогіці умови – це сукупність обставин, які наявні в соціальному середовищі й виникають під впливом різноманітних факторів, а в педагогіці – це комплекс факторів, вимог, обставин та впливів, які сприяють підвищенню результативності

педагогічного процесу. Заслугує на увагу думка Т. Гребеник та О. Козлової про те, що реалізація педагогічних умов «має здійснюватися як система взаємопов'язаних навчальних та позанавчальних заходів, дій щодо самовдосконалення й саморозвитку особистості» [2, 53].

У нашому дослідженні виокремлено такі педагогічні умови формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу: усвідомлення викладачами й студентами необхідності підвищення власного рівня сформованості активної громадянської позиції, спрямованість змісту позанавчальних заходів на формування активної громадянської позиції майбутніх учителів (фахівців), залучення студентів до формування середовища, сприятливого для формування активної громадянської позиції майбутніх педагогів.

Діагностично-оцінний блок відображає процеси оцінювання, аналізу й корекції результатів цілеспрямованого формування громадянської позиції майбутніх учителів. Якщо результат із якихось причин не досягається, то методологічні позиції пропонованого процесу уточнюються.

Висновки. Активна життєва позиція майбутніх учителів як соціальний феномен характеризує особистість як суб'єкта певного способу життя, дає змогу зафіксувати специфічні особливості й спрямованість її діяльності в різноманітних сферах життя – у сім'ї, на роботі, в громадській діяльності, у вільний час. Запропонована модель формування активної громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності в умовах педагогічного коледжу передбачає взаємодію і взаємозв'язок усіх виокремлених нами структурних складових, що забезпечує досягнення зазначеної мети.

Перспективи подальших наукових розвідок. Перспективним бачиться пошук технологій формування готовності викладачів, кураторів і членів студентського самоврядування педагогічного коледжу до формування громадянської позиції студентів і розробки відповідного організаційно-педагогічного забезпечення означеного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гребеник, Т. В. (2011). *Управління процесом громадянського виховання студентів вищого навчального закладу* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06). Луганськ (Hrebnyk, T. V. (2011). *Management of the process of civic education of students of higher education institutions* (PhD thesis). Luhansk).
2. Гребеник, Т. В., Козлова, О. Г. (2010). Педагогічні умови реалізації процесу громадянського виховання студентів вищого навчального закладу. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 42, 49–53 (Hrebnyk, T. V. Kozlova, O. H. (2010). Pedagogical conditions of realization of the process of civic education of students of higher education institutions. *Theoretical issues of culture and education*, 42, 49–53).
3. Кафарська, О. Б. (2007). *Педагогічні засади формування громадянської позиції студентської молоді (1991–2005 рр.)* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Івано-

Франківськ, 2007 (Kafarska, O. B. (2007). *Pedagogical foundations of forming citizenship position of student youth (1991–2005)* (PhD thesis abstract). Ivano-Frankivsk).

4. Кирилович, О. (2012). Теоретичні засади формування громадянської позиції студентів педагогічних ВНЗ. *Нова педагогічна думка*, 1, 162–164 (Kyrylovych, O. (2012). Theoretical foundations of forming citizenship position of the students of pedagogical HEI. *New pedagogical thought*, 1, 162–164).

5. Козлов, Д. О. (2014). Деякі аспекти моделювання процесу формування управлінської компетентності майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки. *Евристична освіта у суспільстві нових соціальних та особистісних цінностей: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 13-14 листопада 2014 р.)*, (с. 201-205). Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка (Kozlov, D. O. Some aspects of modeling of the process of forming managerial competence of the future teachers of higher school in the process of master's training. *Heuristic education in the society of new social and personal values: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Sumy, 13–14 November, 2014)*, (pp. 201–205). Sumy).

6. Козлов Д. О. (2014). Теоретичне обґрунтування моделі формування управлінської компетентності майбутнього викладача вищої школи у процесі магістерської підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8 (42), 238–294 (Kozlov, D. O. Theoretical substantiation of the model of forming the managerial competence of the future teacher of higher education in the process of master's training. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 8 (42), 238–294).

7. Козлова, О. Г., Гребеник, Т. В. (2010). *Керівництво громадянським вихованням студентської молоді*. Суми: Університетська книга (Kozlova, O. H., Hrebenuk, T. V. (2010). *Management of citizenship education of the student youth*. Sumy: University book).

8. Лодатко, Є. О. (2010). *Моделювання педагогічних систем і процесів*. Слов'янськ: СДПУ (Lodatkо, Ye. O. (2010). *Modelling of pedagogical systems and processes*. Sloviansk: SSPU).

9. Мизинцев, В. П. (1977). *Применение моделей и методов моделирования в дидактике*. М. (Mizintsev, V. P. (1977). *The use of models and methods of modeling in didactics*. Moscow).

10. Мирошина, Т. А., Игонина, Т. Б. (2014). Формирование гражданской позиции студентов ВУЗа как социально-педагогическая проблема. *Вестник Кемеровского государственного университета*, 2 (58), Т. 1, 110–114 (Miroshina, T. A., Ihonina, T. B. (2014). Formation of the citizenship position of the HEI students as a social-pedagogical problem. *Bulletin of Kemerovo state university*, 2 (58), Vol. 1, 110–114).

11. Подласый, И. П. (1999). *Педагогика. Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения*. М.: ВЛАДОС (Podlasyi, I. P. (1999). *Pedagogy. Book 1: General basics. Process of learning*. Moscow: VLADOS).

12. Рокіцька, А. І. *Шляхи формування громадянської позиції студентів у вищій школі*. Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Rokitska.pdf (Rokitska, A. I. *The ways of forming of the citizenship position of the students in higher school*. Retrieved from: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Rokitska.pdf).

13. Сігова, А. Г. (2008). *Педагогічні умови формування громадянської позиції студентської молоді* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07). К. (Sihova, A. H. (2008). *Pedagogical conditions for formation of a citizenship position of student youth* (PhD thesis). Kyiv).

14. *Философский энциклопедический словарь*. (1983). М.: Советская энциклопедия (*Philosophic encyclopedic dictionary*. (1983). М.: Soviet encyclopedia).

15. Чугаєва, Н. Ю. (2016). Освітня соціалізація студентів як фактор розвитку сучасної науки. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та*

гуманітарний виміри: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2016 р., (сс. 171–172). Кіровоград: «КОД» (Chuhaieva, N. Yu. (2016). Educational socialization of students as a factor of development of modern science. *Scientific searches in the III millennium: social, legal, economic and humanitarian dimensions: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 22–23 April, 2016*, (pp. 171–172). Kirovohrad).

РЕЗЮМЕ

Бушнев Юрий. Моделирование процесса формирования гражданской позиции будущих учителей во внеучебной деятельности в условиях педагогического колледжа.

В статье отмечено актуальность гражданского воспитания студенческой молодежи, рассмотрены сущность и целесообразность формирования гражданской позиции будущих учителей, доказана необходимость усовершенствования этого процесса и подготовки педагогов к его организации в педагогическом учебном заведении. Обоснованы научные подходы к моделированию данного процесса, рассмотрены основные составляющие модели, изображен ее графический вид, определены организационно-педагогические условия и раскрыты практические механизмы (этапы, методы, формы) организации процесса формирования гражданской позиции будущих учителей. Отмечена необходимость дальнейших исследований этого вопроса.

Ключевые слова: гражданское воспитание, гражданская позиция, модель, моделирование, подходы, принципы, этапы, методы, критерии, уровни сформированности, педагогические условия.

SUMMARY

Bushniev Yuri. Modeling of the process of formation of civic position of the future teachers in extracurricular activity in conditions of the pedagogical college.

The relevance of the student youth's civic education is emphasized in the article, the essence and expediency of forming of the future teachers' civic position is considered, the necessity of improving this process and preparing the educators for its organization in the pedagogical education institution is proved. The scientific approaches to the process modeling are substantiated, the main components of the model are considered, its graphic form is depicted, organizational and pedagogical conditions are determined, and practical mechanisms (stages, methods, forms) of the organization of the forming process of the future teachers' civic position are revealed. This model is based on the study and generalization of theoretical issues, as well as the experience of educational work in general and extra-curricular in particular in a pedagogical education institution. The isolated components of the model are interdependent and interconnected, and the sequence of their essence is mutually justified.

Three components in the structure of the future teachers' civic position in extracurricular activities, namely: motivational-value, knowledge-information, activity-behavioral are identified in the study.

Non-educational activities in educational establishments are organized in accordance with the plan of educational work and corresponding normative documents of the educational process organization. The creation of an environment conducive to the formation of the future teachers' civic position is positively promoted by non-educational activities: a roadmap for the formation of this quality in the future specialists; elective for students; a special course for teachers, employees, class leaders and students of self-government.

It should be noted that pedagogical conditions for the formation of the future teachers' civic position are a set of circumstances that are present in the social environment and arise under the influence of various factors, and in pedagogy it is a set

of factors, requirements, circumstances and influences that contribute to increasing the effectiveness of the pedagogical process.

The search of technologies for formation of readiness of the teachers, tutors and the members of the student's self-government of the pedagogical college to form their active civic position and to develop the appropriate organizational and pedagogical support for the specified process are of great importance for the further research.

Key words: *civic education, civic position, model, modeling, approaches, principles, stages, methods, criteria, levels of formation, pedagogical conditions.*

УДК 371.13: [796 + 378]

Тетяна Дерка

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-0998-1821

DOI 10.24139/2312-5993/2017.09/033-042

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

У статті представлено характеристику напрямів наукових досліджень у галузі фізичної культури та спорту. Розглянуто етапи організації науково-дослідної діяльності студентів, особливості формування компонентів акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі. Наведено структуру, форми, види науково-дослідної діяльності студентів. Визначено компоненти акмеологічної компетентності, що формуються під час науково-дослідної діяльності студентів у процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Ключові слова: *акмеологічна компетентність, науково-дослідна робота, професійна підготовка, фізичне виховання.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти науково-дослідна діяльність студентів набуває все більшого значення і стає одним із основних компонентів професійної підготовки майбутнього фахівця, ефективність якої значною мірою визначається рівнем сформованості дослідницьких знань, умінь, розвитком особистісних якостей, накопиченням досвіду творчої дослідницької діяльності.

У межах аналітично-дослідницького проекту Болонського процесу Тюнінг Ю. М. Рашкевичем визначено загальні та фахові компетентності, якими повинні володіти випускники вищих навчальних закладів. Дослідник класифікує загальні компетентності за такими категоріями, як: інструментальні, міжособистісні, системні та виокремлює з-поміж системних здатності до навчання, здатності працювати самостійно, дослідницькі навички й уміння [8, 24–25]. Важливою складовою неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, на нашу думку, є науково-дослідна робота студентів.